

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Балацька Л.П., Олексів Г.Д.

Національний університет «Львівська політехніка»

Проаналізовано особливості організації самостійної роботи студентів під час вивчення навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» у вищому технічному навчальному закладі. Охарактеризовано форми організації самостійної роботи студентів. Розглянуто систему навчально-методичних засобів і методів організації самостійної роботи студентів. Обґрунтовано їхню важливість у процесі професійної підготовки фахівця. Подано типові види завдань для самостійної роботи та параметри оцінювання її результатів.

Ключові слова: самостійна робота, методи, індивідуальні завдання, навчально-методичний комплекс, оцінювання результатів.

Постановка проблеми. Самостійна робота студента є одним із способів активного, цілеспрямованого освоєння нових для нього знань, формування та розвитку умінь і навичок. Вона є складовою організації системи навчання та фактором особистісного та професійного самовизначення. Як елемент організаційної системи навчального процесу, самостійна робота студентів отримує нове смислове значення завдяки її особливому статусу в ракурсі нової освітньої парадигми, яка орієнтована на вироблення потреби, формування й розвиток умінь і навичок самостійно і безперервно навчатися впродовж усієї професійної діяльності. На цьому наголошується в Законі України «Про вищу освіту». Реалізація таких стратегій значною мірою залежить від ефективності самостійної роботи студентів, що спонукає педагогічну науку до пошуку нових моделей, технологій раціональної її організації у вищих навчальних закладах технічного профілю.

Згідно з Положенням Міністерства освіти і науки України «Про організацію навчального процесу у вищих закладах освіти» на самостійну роботу студентів передбачено до 2/3 загального обсягу часу, відведеного на вивчення певної дисципліни. Мова йде не лише про збільшення кількості годин на самостійне навчання, а про принциповий перегляд організації навчального процесу у ВНЗ, який повинен будуватися так, щоб формувати й розвивати вміння і навички навчатися, розвивати у студента здібності до саморозвитку, аналізу отриманої інформації, творчого застосування освоєних знань, способів адаптації до професійної діяльності. Це зумовлено, передусім, відставанням темпів розвитку освітніх процесів і технологій навчання від темпів розвитку науково-технічного прогресу. Значний обсяг професійних знань, якими повинен оволодіти майбутній фахівець, поновлюється щороку. Сучасний ринок праці потребує ініціативних, цілеспрямованих і творчих спеціалістів, які мають високий рівень теоретичної і практичної підготовки, вміють самостійно приймати рішення та є джерелом розвитку і прогресу галузі науки або виробництва, в якій вони задіяні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Знаючи проблему дослідження знайшла своє відображення як в класичній педагогічній спадщині (Д. Дістервеч, Я. Каменський, Й. Песталоцці, Ж.Ж. Руссо, К. Ушинський), так і в сучасних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених (В. Казаков, В. Луценко, І. Хом'юк, М. Солдатенко, О. Малихін, О. Микитюк, В. Бенера, Л. Савенкова, А. Алексюка, С. Архангельський, І. Баріхашвілі, V. Harvey, I. Charbonneau, E. Henderson тощо).

Метою нашого дослідження є визначення оптимальних методів самостійної роботи студентів як виду навчальної діяльності, спрямованого на роз-

виток пізнавальних здібностей студента з метою їх подальшого використання у процесі неперервної професійної освіти.

Виклад основного матеріалу статті. Основні форми організації самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах, як правило, визначаються такими параметрами: зміст навчальної дисципліни, рівень підготовки студента та необхідність збалансування його навантаження при виконанні самостійних завдань. Ось чому у традиційному форматі самостійна робота студентів організовується на основі використання таких форм [1, с. 69]:

- індивідуальні (реферативні повідомлення, курсове, дипломне проектування, самостійна науково-дослідна робота, індивідуальні консультації, олімпіади тощо);

- групові (проекти та проблемне проектування, навчання у співпраці, ігрове проектування, факультативні заняття, заняття в гуртках);

- масові (проектне навчання, програмоване навчання).

У сучасній педагогічній практиці серед найефективніших методів самостійної роботи студентів, що сприяють індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу, слід виділити [2, с. 132]: проблемно-пошукові методи; метод проектного навчання; методи колективної розумової діяльності; метод застосування новітніх інформаційно-комунікативних технологій у навчанні.

Проблемно-пошукові методи спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів. Застосування цих методів спонукає студентів до проведення самостійних досліджень, підвищує мотивацію подальшої роботи, сприяє розвитку логічного мислення, розвитку творчої самостійної діяльності студентів.

Метод проектного навчання потребує певних затрат часу на попередню підготовку, тому його використання недоцільне та й неможливе без чіткого визначення дидактичних завдань.

Сутність методів колективної розумової діяльності полягає в колективній творчості з метою вирішення певних завдань підвищеної складності. Вони сприяють підвищенню рівня інтелектуального розвитку, виявленню творчих здібностей студентів, розвитку творчого мислення, підвищенню рівня самостійності, формування навичок колективної роботи, поліпшення комунікативних навичок, емоційного стану студентів.

Метод застосування комп'ютерних технологій у навчанні має певні особливості. Сьогодні форми і методи самостійної роботи тісно пов'язані з використанням комп'ютерних технологій, які підвищують ефективність засвоєння студентами навчального матеріалу; підвищують їхню зацікавленість та активність в оволодінні знаннями.

Метою організації самостійної роботи під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням є вироблення навичок опрацювання фахової літератури іноземною мовою, роботи з різними видами словників, розмовних навичок для виступів іноземною мовою, участі в обговоренні дослідницьких чи професійних проблем тощо.

Організаційними ознаками самостійної роботи є [3]: наявність завдань для самостійної роботи; надання спеціального часу для їх виконання; планування методів, засобів і форм самостійної роботи; здійснення студентами навчальної діяльності (колективної чи індивідуальної), їхня активність при цьому; самоконтроль і поточний контроль; управління цією роботою з боку викладача; наявність очікуваних результатів.

Організуючи самостійну роботу студентів пропонуються наступні види завдань для опрацювання матеріалу з конкретної теми курсу [5, с. 260-265]:

- виконати завдання, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- скласти термінологічний словник;
- виконати вправи для самоконтролю;
- підготувати короткі виступи по темі, переказ тексту чи презентацію.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, необхідних для вивчення окремої теми: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами практичних занять та матеріалами в електронному вигляді. Форми та засоби самостійної роботи студентів пропонує кафедра при розробці програми своєї дисципліни. Бажано, щоб програма укладалася на основі базового навчального посібника чи підручника, що дозволить активно використовувати різні форми самостійної роботи та надасть студенту можливість самостійно ознайомитись з початковим матеріалом при вивченні кожної нової теми та узгодити самостійну роботу з аудиторною, а викладачу – оцінити рівень підготовки кожного студента як результату самостійної роботи та визначити обсяг матеріалу для аудиторної чи самостійної роботи, відповідно до рівня знань окремої навчальної групи.

У процесі реалізації самостійної роботи студентів під час вивчення дисциплін «Іноземна мова за професійним спрямуванням» «Іноземна мова», «Фахова іноземна мова» та «Ділова іноземна мова» викладачі кафедри іноземних мов Національного університету «Львівська політехніка» використовують підручник *Getting on in English (intermediate)* / За ред. І. Байбакової, О. Гасько, М. Федоришина. – Львів, 2012), як базовий. Робочою початковою програмою передбачена самостійна робота з цілими розділами підручника, не опрацьованими в аудиторії. Такі розділи не містять нового граматичного матеріалу. Якщо нову лексику студент може вивчити самостійно і впоратися з типовими лексичними вправами, то не кожен студент може самостійно опанувати незнайомий граматичний матеріал. Самостійно рекомендується виконувати вправи на повторення та закріплення того, що було попередньо пояснене викладачем та опрацьоване на занятті. Це можуть бути тестові завдання з ключами для самоконтролю, вправи на перетворення однієї граматичної конструкції в іншу за поданим зразком, їх переклад тощо.

У процесі роботи існує можливість відпрацювати мовленнєві навички, але необхідно враховувати низку особливостей. Вправи для самостійного виконання, що мають на меті вдосконалення мовленнєвих навичок можуть бути: «пасивні» – скла-

дання запитань; підбір правильної відповіді; складання речень з використанням розмовних виразів чи готових кліше; складання діалогів та інше; «активні» – вироблення навичок монологічного мовлення: як правило, це підготовка презентацій чи коротких повідомлень або переказ текстів. Презентація – це, власне, те завдання, яке студенти виконують самостійно, і яке можна визначити як інформаційний або рекламний інструмент, який дає можливість повідомляти необхідну інформацію про об'єкт презентації у зручній для одержувача формі. Це може бути коротка розповідь про концепцію продукту, проекту або послуги.

Ще одним видом самостійної роботи студентів під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням є робота з фаховими текстами. Студентам першого року навчання слід пропонувати адаптовані тексти професійного спрямування, оскільки в них ще немає достатнього запасу фахової термінології рідною мовою. Як свідчить багаторічний досвід, тексти повинні бути цікавими та не перевищувати 5 тисяч друкованих знаків. Такі тексти пропонуються навчальними посібниками фахового спрямування, зокрема, *Getting on in English (Upper-intermediate)*, автори яких розробили комплекс лексичних вправ, що супроводжують кожен текст. Викладач сам підбирає та визначає текст для кожного студента. Студент повинен прочитати текст, виписати невідомі слова, виконати вправи до тексту, скласти термінологічний словник та зробити коротке повідомлення (2-3 речення) за змістом прочитаного. Перевірка виконання домашнього читання може відбуватися в письмовій (письмовий переклад, переказ) або усній (усний переклад, переказ) формі.

Для студентів, які вивчають іноземну мову за професійним спрямуванням упродовж 5-6 семестрів, рекомендуються такі види завдань: 1) пошук інформації іноземною мовою в бібліотеці чи інформаційній мережі для виконання наукової роботи; 2) опрацювання літератури іноземною мовою та складання термінологічного словника; 3) написання реферату та анотації; 4) підготовка презентації на тему наукової роботи чи реферату.

Основною метою програми з «Іноземної мови за професійним спрямуванням», «Фахової іноземної мови» є формування й розвиток умінь і навичок читання іноземної фахової літератури для того, щоб майбутній спеціаліст міг черпати потрібну йому інформацію у відповідній галузі науки і техніки.

Основними способами одержання такої інформації є повний і реферативний письмовий переклад.

Вже з перших днів роботи над перекладом, студент повинен усвідомити, що переклад це не механічна підстановка слів рідної мови замість іноземної, і копіювання граматичних конструкцій, а творчий процес осмислення тексту, вираженого іноземною мовою, яка має низку своїх специфічних особливостей, і передачі його рідною мовою, дотримуючись загальних мовних норм і особливостей стилю.

Згідно з Положенням про організацію і контроль позааудиторної самостійної роботи студентів творча самостійна робота студента передбачає його участь у науково-дослідній роботі, творчих наукових конкурсах, олімпіадах, підготовці та виступах на конференції, підготовці та публікації тез доповідей і наукових статей тощо.

Програма самостійної роботи студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційними рівнями «Спеціаліст» чи «Магістр», рекомендує наступні види завдань:

- пошук інформації іноземною мовою в бібліотеці чи інформаційній мережі для виконання ди-

Карта самостійної роботи студентів

I-ий семестр

Вид самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів
Денна форма навчання			
Систематичність й активність роботи під час практичних занять			
1. Підготовка до практичних занять: виконання граматичних і лексичних вправ	До кожного заняття відповідно до розкладу	Опитування студентів з лексичного матеріалу та виконання вправ під час занять	10
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
2. Опрацювання фахової літератури	Відповідно до робочої навчальної програми	Перевірка виконання завдань	10
3. Підготовка повідомлень за тематикою, визначеною робочою навчальною програмою з кожного курсу	Відповідно до робочої навчальної програми	Усне повідомлення на практичному занятті	20
4. Підготовка діалогічного мовлення за тематикою, визначеною робочою навчальною програмою з кожного курсу	Відповідно до робочої навчальної програми	Представлення підготованих діалогів під час практичних занять або під час індивідуальної консультаційної роботи викладача	10
Максимальна сумарна кількість балів, яку може набрати студент за СРС: 50			
Максимальна сумарна кількість балів, яку може набрати студент за виконання контрольних робіт: 25 x 2 = 50			

пломних робіт, написання тез чи доповідей згідно з рекомендаціями викладача профільюючої кафедри;

– опрацювання літератури іноземною мовою (переклад 50-100 тис. друкованих знаків) та складання термінологічного словника;

– написання реферату та анотації;

– підготовка презентації за темою реферату.

Очевидно, що без рекомендацій та пояснень студент не зможе впоратися із завданнями, визначеними для самостійного опрацювання. Отже, оскільки на самостійну роботу відводиться достатньо велика кількість годин і такий вид роботи повинен забезпечуватися системою навчально-методичних засобів, то методичні вказівки до самостійної роботи студентів є невід'ємною складовою навчально-методичного комплексу.

Методичні вказівки – це комплекс теоретичного матеріалу, практичних завдань та рекомендацій щодо їх виконання, що є загальними за характером і можуть використовуватися для різних спеціальностей професійної підготовки студентів. Вони призначені для викладачів іноземної мови, студентів, які вивчають англійську та німецьку мову за професійним спрямуванням, ділову та фахову англійську та німецьку самостійної роботи студентів охоплюють такий матеріал: 1) види презентацій, 2) план для укладання доповіді чи повідомлення, а також 3) слова, словосполучення та вирази. Також подаються 4) чіткі рекомендації, якими словами починати виступ, як оголошувати предмет розгляду, як наголошувати на суті доповіді, а також лексику для логічного зв'язку між твердженнями, переходу від однієї частини доповіді до іншої, приклади вітання, звернення до аудиторії, завершальні фрази тощо. Вони також містять 5) матеріал, що пояснює студентові види перекладу, правила виконання реферативного та повного перекладу; 6) види анотацій та їх характеристики; приклади анотацій; 7) правила реферування літератури, 8) поняття про термін та термінологічні словники тощо. У методичних вказівках подається 9) література, що містить інформацію, необхідну для опрацювання занадто об'ємного теоретичного матеріалу.

Крім того, у методичних вказівках пропонується рекомендована тематика для самостійного та ін-

дивідуального вивчення студентами всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів та карта самостійної роботи студентів. Представлена в Методичних вказівках карта містить назву роботи, заплановану для виконання, планові терміни виконання, форми контролю і максимальну кількість балів (табл. 1). Студенти повинні бути знайомі зі змістом цього документу, щоб організувати свій час, вчасно виконати завдання та спрогнозувати оцінку результатів роботи.

Самостійна робота студентів супроводжується систематичним моніторингом та оцінюванням її результатів. Контроль результатів самостійної роботи студента може здійснюватися під час аудиторних занять або поза ними, у письмовій, усній або змішаній формах.

Для оцінювання результатів самостійної роботи студентів використовуються такі критерії:

- відповідність результатів навчання вимогам робочої навчальної програми дисципліни;
- уміння студента використовувати теоретичні знання під час виконання практичних завдань;
- наявність елементів дослідження;
- творчий підхід до виконання поставленого завдання, роботи;
- навички ведення записів (формування реферату, доповіді, виступу);
- виконання завдання відповідно до встановлених термінів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, для ефективної організації самостійної роботи студентів потрібно сформулювати певний рівень самоорганізації та готовності студентів до самостійної роботи, визначити обсяг аудиторної та позааудиторної роботи, параметри контролю, а також забезпечити студентів навчально-методичною літературою, не тільки у вигляді підручників, посібників чи методичних вказівок, а і їх електронними версіями, наповнити віртуальне навчальне середовище програмами та всіма навчальними матеріалами, які б дозволили студенту в зручний для нього час самостійно освоювати знання, формувати й розвивати вміння та навички самостійного навчання та самоконтролю. Потрібно збільшити консультаційні години для можливості вільного спілкування зі студентами, змінити традиційні форми навчальних занять.

Список літератури:

1. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів / О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 68-70.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав. 2004. – 351 с.
3. Жигір В.І. Управління самостійною роботою студентів ВНЗ у процесі професійної підготовки / В.І. Жигір // Бердянський державний педагогічний університет.
4. Лукинова Н.Г. «Самостоятельная работа как средство и условие развития познавательной деятельности студента» / Н.Г. Лукинова. Автореферат на дисертацію. – Ставрополь. – 177 с.
5. Збірник нормативних документів Національного університету «Львівська політехніка» / За ред. проф. Бобала Ю.Я. // Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010 – 516 с.
6. Балацька Л.П., Олексів Г.Д. Організація, проведення й оцінювання самостійної роботи студентів. Методичні вказівки з навчальних дисциплін «Іноземна мова (за професійним спрямуванням (англійська)» «Іноземна мова (англійська)», «Фахова іноземна мова (англійська)», «Ділова іноземна мова (англійська)» для студентів денної форми навчання освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» / Л.П. Балацька, Г.Д. Олексів. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 2012. – 36 с.

Балацкая Л.П., Олексив Г.Д.

Национальный университет «Львовская политехника»

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПАРАМЕТРЫ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ

Аннотация

Проанализированы особенности организации самостоятельной работы студентов во время изучения учебной дисциплины Иностранный язык за профессиональным направлением в высшем техническом учебном заведении. Характеризуются формы организации самостоятельной работы студентов. Рассмотрена система научно-методических средств и методов организации самостоятельной работы студентов. Обоснована их важность в процессе профессиональной подготовки специалиста. Подаются типичные виды заданий для самостоятельной работы и параметры оценки их результатов.

Ключевые слова: самостоятельная работа, методы, индивидуальные задания, научно-методический комплекс, оценка результатов.

Balatska I.P., Oleksiv G.D.

Lviv Polytechnic National University

METHODOLOGICAL PARAMETERS OF STUDENTS INDIVIDUAL WORK

Summary

The peculiarities of individual work of students taking the course «Foreign Language for Specific Purposes» in technical higher school have been analyzed. Forms of the organization of students individual work have been revealed. System of methodological techniques and methods of students individual work have been considered. Their importance for the process of professional training of specialists has been substantiated. Types of tasks for the individual work and types of their evaluation have been given.

Keywords: individual work, forms, methods, individual tasks, methodological complex, result evaluation.